

Geliş Tarihi / Received : 30.03.2021/ 03.30.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 26.06.2021/ 06.26.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

TÜRK MAGAZİN BASININDA ETİK SORUNLAR

ETHICAL PROBLEMS IN TURKISH TABLOID PRESS

Mustafa Eren AKPINAR^a

ÖZ: Günümüz gazetecilik uygulamaları bağlamında incelemeler yapıldığında, Türk magazin basınının etik kodlara yönelik tutumunun yapıcı olmadığı ve etik kurallara riayet edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma boyunca Türk magazin basınındaki makyajsız kadın ünlülerin üzerinden yapılan haberler incelenmektedir. Bu haberler Basın Konseyi'nin "Basın Meslek İlkeleri" ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi"ndeki kurallar çerçevesinde bazı etik kodlar gözetilerek detaylandırılmaktadır. Türk magazin basını ve magazin basınındaki etik sorunlar incelenerek, Türk magazin basınında etik geçerliklere karşı tutumları literatür taraması, göstergebilimsel analiz ve zaman zaman da içerik analizi ile incelenmektedir. Bu analizler sonucunda da magazin basını hakkında açıklamalar üretilmektedir. Bu kapsamda da magazin basınındaki haberlerin etik kodlara karşı duyarlılığı incelenerek örneklem dahilinde haberlerin etik kodlarla uyumluluğu ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : *Türk Magazin Basını, Etik Sorunlar, Basın Konseyi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Kadın Üzerinden Yapılan Etik Dışı Haberler.*

ABSTRACT: When examining the context of today's journalism practices, it is seen that the attitude of the Turkish tabloid press towards ethical codes is not constructive and ethical rules are not followed. Therefore, throughout this study, the news about the female celebrities without make-up in the Turkish tabloid press are examined. These news are detailed within the framework of the "Professional Principles of the Press" of the Press Council and the "Declaration of the Rights and Responsibilities of Journalists of Turkey" of the Turkish Journalists Association, by considering some ethical codes. By examining the Turkish tabloid press and the ethical problems in the magazine press, their attitudes towards ethical validity in the Turkish magazine press are examined by literature review, semiotic analysis and sometimes content analysis. As a result of these analyzes, explanations about the tabloid press are produced. In this context, the sensitivity of the news in the tabloid press to ethical codes is examined and the compatibility of the news with the ethical codes within the sample is tried to be revealed.

Keywords: *Turkish Tabloid Press, Ethical Issues, Press Council, Journalists Association of Turkey, Unethical News on Women.*

^a Yüksek Lisans Öğrenci, İstanbul Aydın Üniversitesi, merenakpinar@stu.aydin.edu.tr

1. GİRİŞ

Günümüz değişen medya yapısı çerçevesinde etik ilkelere riayet her geçen gün azalmaktadır. Bunların başında da şüphesiz gelişen teknolojilerin çerçevesinde dönüşen medya mecralarının etik ilkelere karşı tutumları gelmektedir. Çünkü, günümüzde etik algı değer kaybetmekte ve medya patronluğunun yanı sıra, daha çok okunma, daha çok tık alma gayesi güden medya yapılanmalarının çoğalmasıyla birlikte medya etikten uzaklaşmakta ve aslında olması gereken ile olan arasındaki fark açılmaktadır.

Bu paradigmlar ışığında da medyanın, gazeteciliğin yapısal değişimleri söz konusu olmakta ve Basın Konseyi “Basın Meslek İlkeleri” ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” kapsamında gelişen, dönüşen teknolojilerin, medya patronlarının getirdiği yeni gazetecilik pratiklerini tam anlamıyla karşılayamamaktadır. Aynı zamanda etik ilkelere uyması gereken kurumlardan bağımsız olarak sadece gazeteciler gibi bir düşünce yapısına sahip olunmaktadır. Bundan kaynaklı olarak da günümüzdeki medya patronluğu, mülkiyet kavramlarının göz önüne alınmaması etik kodların uygulanabilirlikleri konusunda sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca, günümüzde etik kodlar ile ilişkisi olmayan basın kurumlarının ve gazetecilerin olduğu da bilinmektedir.

Ancak, etik gazetecilik yapmak içinde tüm değişkenlere hâkim olunması, tüm değerlendirmelerin doğru yapılması ve bu parametreler sonucunda daha net ama aynı zamanda da mevcut durumu en iyi analiz eden etik kodların oluşturulması gerekmektedir. Fakat bu çalışma da mevcut durum göz önüne alınarak Basın Konseyi’nin belirlediği “Basın Meslek İlkeleri” ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin belirlediği “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” üzerinden haberlerin etiklik düzeyinin tespiti ve yorumlanması gerçekleştirilerek magazin haberlerindeki etik sorunlardan bazıları üzerine bir inceleme gerçekleştirilmektedir.

Bu nedenle de çalışmanın ilk bölümünde magazin basınının tanımlamaları üzerinde durularak magazin basınının yakından tanınması sağlanmakta ve magazin basını dendiği zamana nasıl bir kavramdan bahsedildiği anlatılmaya çalışılarak ülkemizdeki magazin basınının ne olduğu tanımlanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise etik kavramı üzerinde durularak, etiğin ne olduğu, etik ile ahlak arasındaki ilişkinin ne olduğu ve etik denildiğinde kastedilen olgunun ne olduğu açıklanmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise gazetecilik etiğinin ne olduğu, etik kodların neler olduğu, gazetecilik etik kodlarının Avrupa ve Amerika’daki etik ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğu ve Türkiye’deki etik kodların üreticisinin kim olduğu üzerinde durularak gazeteciliğin etik kodları ve değerleri anlatılmaya çalışılmaktadır.

2. MAGAZİN BASINININ TANIMLAMALARI

Magazin basınına veya bir diğer söylem ile magazin gazeteciliğini anlamak için öncelikle magazin ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Çünkü, magazin ile magazin haberciliği belirli bir ilişki içindedir ve birini anlatmadan diğerini anlatmak eksiklik yaratacaktır. Bu nedenle öncelikle magazini tanımlamak gerekmektedir. Magazin, “halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın” (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1602) olarak tanımlanmaktadır.

Magazin basını ise “yazısı az, resmi bol, genellikle eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerin yaşantılarıyla ilgili haber ve yorumlara yer veren yayın” (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1602) olarak tanımlanmaktadır. Tokgöz’e göre ise, bulvar gazeteciliği veya magazin gazeteciliği olarak da anılmakta olan magazin haberciliği, günümüz basınında da oldukça yaygın olan bir türdür (Tokgöz, 1981, s. 138). Çünkü, temelde magazin haberleri renkli, okunması kolay haberler olarak karşımıza çıkmaktadır ve aslında temelde halkın eğlencesi amacıyla tasarlanan bir yapıları vardır.

Ancak, günümüz magazin gazeteciliği, basını algısı halkın eğlenceli vakit geçirmesinden ziyade ünlülerin, ekran yüzlerinin özel hayatlarını ihlal edici, sadece dedikodu, spekülasyon çevresinde üretilen, bol görsel ya da video ile desteklenen daha çok kimin kiminle ne yaptığı üzerine kafa yoran bir sistematiğe dönüşmüştür. Bu da doğal olarak tanımlamalarda bahsedilen magazin basını kavramının günümüz magazin dünyasında belirli noktalarda göz ardı edildiğinin göstergesi olmaktadır.

Bu nedenle de magazin basını, Kaya'nın tanımlamasına göre, "Türkiye'de magazin haberleri olarak nitelenenler, magazin haberciliğinin sadece özel ve belirli bir kısmını, genellikle "paparazzi" diye isimlendirilen kesimini oluşturmaktadır" (Akt. Aydoğdu ve İlhan, 2018, s. 688). Paparazziyi tanımlamak gerekirse de ünlü kimselerin kendilerinden habersizce çekilmiş, onları güç durumda bırakacak özellikteki fotoğraflar ve/veya bu fotoğrafları çeken kimse (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1882) olarak tanımlanabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında günümüz magazin basınında ünlü kimseleri zor durumda bırakacak içeriklerin olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle de ülkemizde yapılan magazin basını başlığı altındaki sürdürülen gazeteciliğin aslında paparazzilik ile ilişki içerisinde olduğu söylenebilmektedir. Bu ilişkinin ise magazin basınına olumsuz etkilediği söylenebilmektedir. Bunun göstergesi olarak ise magazin basınına genel kabul dahilindeki eğlendirici, renkli içeriklerinin yerini daha çok ünlülerin özel hayatlarını konu eden bir biçime büründüğü düşünülmektedir.

3. ETİK KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ VE GAZETECİLİĞİN ETİK KODLARI

Türkoğlu'nun söylemine göre, "etik" sözcüğü Yunancadan Latinceye geçen "ethos" sözcüğünden gelmektedir ve halkın, uygarlığın düşüncesinin kültüre yansması (Akt. Gülsünler, 2010, s. 159) olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre ise, "çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü" (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 829) olarak tanımlanmaktadır.

Aynı zamanda etik denildiğinde akla ilk gelen şeylerden biri de ahlak olmaktadır. Çünkü, etik ile ahlak arasında bir ilişki söz konusudur ve etik davranmak aynı zamanda ahlaklı davranmak anlamına gelebilmektedir. Ancak, etik bireysel ahlak ile birebir bir benzeşme göstermemektedir. Çünkü, etik tümüyle bireylere yüklenebilecek ya da tamamıyla bireylere yüklenmesi gereken bir sorumluluk veya görev olmamaktadır. Bu yüzden de bireylerin etik davranışlar sergileyebilmesi adına öncelikle uygun ortamların ve platformların sağlanması gerekmektedir.

Buna en iyi örneklerden biri de gazetecilik etiği ile ilişkilidir. Yani bir gazetecinin etik davranması isteniyorsa o kişiye bu olanakların tanınması gerekmektedir. Özgürlüğün, demokrasinin olmadığı, medyanın patronların elinde olduğu ve gazetecilerin mesleki olarak bir güvenceleri olmadığı sürece etik, yetersiz kurallar bütünü dışında, bireyleri suçlayan yapılar dışında bir anlama sahip olmamaktadır. Bu nedenle toplumsal etik algısı ile bireysel ahlak algısının birbirinden farklı yapılanmalara sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özetle, etik ile ahlak birbiriyle bağlantılı kavramlar olsa da aslında bir bütün içerisinde birbirlerini ikame edemeyen kavramlar olmaktadır ve etik, bireysel ahlaktan tümüyle bağımsız olmasa da bağımsız olmaktadır.

Gazetecilik etiği ile ilgili öncü tartışmalara gelindiğinde ise gazetecilik etiğinin 1940'ların ortalarına kadar dayandığı söylenebilmektedir. Ancak, 1940'lı yıllara bakıldığında yapılan araştırmaların genellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin finanse ettiği basın komisyonları tarafından yapıldığı gözlemlenmektedir (Taş, 2012, s. 83). Hemen hemen aynı zamanlarda da İngiltere kraliyet basın komisyonlarını kurmuştur (Taş, 2012, s. 83). Bu sayede de gazetecilik bağlamında öncül etik tartışmalar gündeme gelmeye ve araştırılmaya başlanmıştır.

Bu bağlamda da gazetecilik mesleğinin sınırlılıklarına dair verilerde elde edilmiştir. Bu verilerin ışığında da etik kodlar gündeme gelmeye başlamıştır. Çünkü, artık etik konusunda araştırmalar derinleşmekte, veriler yavaş yavaş elde edilmektedir. Bundan kaynaklı olarak da etik kodlar belirlenmeye başlamaktadır.

Ancak, bu araştırmalardan sonra etik kodlar bakımından magazin gazeteciliğinde iki önemli yaklaşım gündeme gelmiştir. Bunlar deontolojik ve teleolojik yaklaşımlardır (Durna, Binark, ve Bayraktutan, 2019, s. 126). Deontoloji etiği Breit'e göre, "bir karar ilgili görevlere, ilkelere, kanunlara, kodlara uyuyorsa doğrudur" (Akt. Durna, Binark, ve Bayraktutan, 2019, s. 126) şeklinde ifade edilir. Teleoloji etiği Ferrier'e göre, eylemlerin sonucuna odaklanan ve eylemin etkisini ölçümleyen (Akt. Durna, Binark, ve Bayraktutan, 2019, s. 127) bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu etik kodlar, genel olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık yani İngiltere'de gerçekleşen

Mustafa Eren AKPINAR

yaklaşımlar ve araştırmalar olmaktadır ve tam olarak Türkiye'deki etik kurallarıyla birebir benzeşme göstermemektedir.

Türkiye'nin günümüzdeki etik kurallarının temeli Basın Konseyi'nin "Basın Meslek İlkeleri" (Basın Konseyi, 1988) ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi"nden (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) gelmektedir ve bir gazetecinin işini yaparken bu etik ilkelere uygun davranması gerekmektedir. Ancak, günümüz gazetecilik pratikleri ve özellikle magazin basını özelinde bu ilkelerin uygulanmadığı ya da bu kodların uygulanması konusunda sorunların yaşandığı bilinmektedir. Bu nedenle de bu çalışma özelinde bu etik ilkelerden bazıları üzerinden bir yorumlama yapılarak Türk magazin basınının eksik yönleri üzerinde durulmaktadır.

Özetle, etik ile ilgili öncül çalışmaların Avrupa ve Amerika'dan çıkmasına rağmen Türkiye'de kendi etik ilkelerini Basın Konseyi'nin "Basın Meslek İlkeleri" ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi" aracılığıyla oluşturulmuş ve benimsemiştir.

4. TÜRKİYE'DE MAGAZİN BASINININ KISACA TARİHİ

Magazin basını ülkemizde ilk olarak dergi türü içerisinde varlık göstermiştir ve ilk magazin dergisi olarak kabul edilebilecek olan Cüzdan da bu yıl içerisinde yayın hayatına başlamıştır. Ancak Cumhuriyet yıllarına göz atıldığında ilk yayımlanan magazin dergisinin Sedat Simavi tarafından çıkarılan "İnci" olduğunu söylemek gerekmektedir. Simavi'nin yayımladığı bir diğer dergi ise "Yedigün" dergisi olmaktadır (Arberkli, 2011: 101). 1950'li yıllara kadar yayın hayatına devam eden dergi, bol fotoğraf kullanımı, roman, edebiyat ve magazin yazıları gibi içerikleriyle tirajını 50 bine kadar çıkarmıştır (Duran, 1998: 191). Cumhuriyet'in ilanından 1950'lere kadar olan sürede magazin basını, sosyal yaşamda yapılan inkılapların destekçisi olmuştur (Çetinkaya, 2020: 111-112).

5. MAGAZİN BASINI VE MAHREMİYET

Ülkemizde magazin gazeteciliği sıklıkla yanlış anlaşılmakta ve bu yanlış anlamalarının kurumsallaşması ile birlikte de yanlış olan şeyler günlük pratikte doğru kabul edilebilir hale gelmektedir. Bu durumun en net göstergesi de şüphesiz mahremiyetin magazin haberciliği adı altında ihlal edilmesi sorunudur. Örneğin bireylerin gizlice evlerine girmek, eşyalarını karıştırmak ya da konuşmalarını dinlemek (Yüksel, 2003: 184) apaçık mahremiyet ihlali olmaktadır. Ancak günümüzdeki birçok magazin gazetecisinin haber adı altında bu ihlalleri yaptığını ve bu ihlallerin kamu yararına dayanmadığı ortadadır.

Bu nedenle de magazin haberciliğinin tam anlamıyla etik ilkeler çerçevesinde icra edildiğini söylemek doğru olmamaktadır. Çünkü magazin haberciliği yapılırken genellikle kişilik hakları, iletişim özgürlüğü ve özel hayata saygı (Akt. Korkmaz, 2013: 116) gibi kavramların yok sayıldığı durumlarla karşılaşmaktadır. Mahremiyet olgusunu aynı zamanda da "*kişilerin yalnız başlarına kalabildikleri, başkalarıyla hangi koşullarda ilişki içerisine gireceklerine kendilerinin karar verebildikleri bir alan*" (Çelikoğlu, 2008: 12) olarak gösterilmektedir.

6. YÖNTEM

Bu çalışmada Basın Konseyi "Basın Meslek İlkeleri" ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi" çerçevesinde Türk magazin basınındaki kadın üzerinden yapılan etik dışı haberler, haberlerin ekran görüntüleri üzerinden literatür taraması ve göstergebilimsel analiz yöntemleri ile birlikte yorumlanmış ve gerekli noktalarda eleştirilmiştir.

Çalışma kullanılan yöntemlerden biri olan ve bu konuda yapılmış eski çalışmalara atıf yapılabilmesi adına literatür taraması kullanılmıştır. Literatür taramasıyla birlikte araştırmanın temel dayanağı oluşturulmaktadır (Yengin, 2017, s. 48). Çünkü, birbirinin devamı şeklinde ilerleyen akademik çalışmalarda önceki çalışmalarda konuyla ilgili neler dendiği (Demirci, 2014, s. 73) konusu çok önemli bir konu olmaktadır. Çünkü, Gurbetoğlu'na göre literatür taraması, araştırmacının bilim insanlığı

seviyesinin ölçümü, niteliği ve düzeyinin güvenilirlik çerçevesinde bir göstergesi olmaktadır (Akt. Akpınar, 2021: 65). Bu nedenle de çalışmanın güvenilirliği açısından literatür taraması yapılarak üretilen söylemlerin geçmiş bilimsel çalışmalardan desteği alınmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan bir diğer yöntem ise göstergebilimsel analiz yöntemi olmaktadır. Göstergebilimsel analiz yöntemi, göstergelere ve göstergeler dizgesine atfedilen anlamların incelenmesi (Çakır, Gazi, Çakı, ve Gülada, 2020, s. 669) üzerine kurulu nitel bir araştırma yöntemidir. Barthes'a göre göstergebilim dört başlıkta incelenmelidir. Bunlar dil ve söz, gösterilen ve gösteren, dizim ve dizge, düz anlam ve yan anlam (Akt. Küçükşen, 2020, s. 42) olarak değerlendirilmektedir. Düz anlam en temel ifade edile görünen şeyde akla ilk gelen anlam olarak tanımlanabilmektedir. Yan anlam ise düz anlamın dışında kalan ve aslında içsel açıdan farklı bir alt metne sahip olan anlamlar olarak ifade edilebilmektedir. Özetle, göstergebilimsel analiz sanılanın aksine sadece görsel incelemesini değil aynı zamanda da sözlerin, dilin incelenmesini de içerisinde barındıran çok yönlü bir araştırma yöntemi olmaktadır. Bu açıdan da aslında çalışmada göstergebilimsel analiz ve içerik analizi yöntemlerinin bir arada harmanlandığını söylemek gerekmektedir.

6.1. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmada evren olarak magazin gazeteciliği yapan tüm çevrimiçi ulusal gazeteler ve haber portalları kabul edilmiştir. Ancak, örneklem olarak amaçlı örneklem (çalışmanın hipotezi olarak kabul edilen “ülkemizdeki magazin basını etik dışı habercilik yapıyor” sonucuna ulaşılabilmesi amacıyla seçilmiş örnekler) ile Sabah ve En Son Haber sitelerindeki ünlü kadınların makyajsız fotoğrafları üzerinden yapılan 2020 yılının son üç ayında attıkları magazin haberleri incelenmekte ve bu incelenen haberler arasından ise iki haber seçilerek çalışma bu haberler üzerinden şekillendirilmektedir. Bunun temel sebebi ise incelenmek istenen durumun göstergesi olan haberlerin yazılı basın ve internet basını aracılığıyla iki bakış açısından yorumlanmak istenmesidir. Aynı zamanda da hem basılı hem de internet yayıncılığı yapan haber kuruluşlarının magazin gazeteciliği bağlamındaki dikkatlilik ve duyarlılık düzeyleri ölçümlenmek istenmektedir.

6.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu araştırmanın problemi olarak Türk magazin basınında kadınlar üzerinden uygulanan etik dışı sunumlar kabul edilmiştir. Bu sunumlar incelenerek problemin çözümü hakkında neler yapılabileceği düşünülmüş ve ideal magazin basınının nasıl olması gerektiği konusunda çalışma temellendirilmiştir.

6.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu başlık altında “*Türk Magazin Basınında Etik Sorunlar*” başlıklı çalışmanın bulgularına yer verilmektedir.

6.3.1. SABAH GAZETESİ'NDEKİ ADRIANA LİMA HABERİ

Sabah Gazetesi'nin 16 Aralık 2020 tarihli ve “*Eski Victoria's Secret Modeli Adriana Lima'yı Hiç Böyle Görmediniz. Adriana Lima Makyajsız Hali ile Hayal Kırıklığı Oldu!*” başlıklı haberinde hem Basın Meslek İlkeleri'ni hem de Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ndeki “kişileri küçük düşürücü yayın yapamaz” ilkesini karşılamamaktadır ve etik ilkelere uymamaktadır. Bu nedenle de bu çalışmada etik ilkeler ile uyumsuzluklar Barthes'in göstergebilim anlayışı kapsamında incelenmektedir.

Görsel-1 (Sabah Gazetesi, 2020)

Sabah Gazetesinin internet sitesindeki habere tıkladığında ilk olarak karşınıza Görsel-1'deki gibi bir ekran çıkmaktadır ve başlığına bakıldığında "...Adriana Lima Makyajsız Hali ile Hayal Kırıklığı Oldu!" yazısı gözükmemektedir ve aslında bu kişiyi küçük düşürücü bir ifade olduğu için Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi'ndeki "Gazeteciliğin Temel Görevleri" başlığındaki kişilik haklarına saldırı ve nefret söylemi karşıtlığı ilkesi ile çelişmektedir. Aynı zamanda da Basın Meslek İlkeleri'ndeki 4. madde olan kişileri küçük düşürücü yayın yapılamaz maddesi ile örtüşmediği gözlemlenmektedir ve tamamıyla etik dışı bir habercilik anlayışı sergilemektedir.

Görsel-1 Barthes'ın göstergebilim anlayışına göre incelendiğinde ise düz anlam bakımından makyajsız haliyle çirkin gözüken bir kadından bahsedildiği gözükmemektedir. Ancak, görsel ve metin arasındaki anlamsal uyumsuzluğa bakıldığında yan anlam bakımından güzel bir kadın kullanarak dikkatleri haberin üzerine çekmek için haberin metinsel içeriğinden farklı olarak görsel içeriğinin daha güzel bir kadın ile kurgulandığı böylelikle okuyucuyu kendine çekebileceği düşüncesiyle hareket edildiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra güzel bir kadın görseli kullanarak çirkinliğe gönderme yapması nedeniyle de içerik ile görselin bir tezat yarattığı söylenebilmektedir.

Görsel-2 (Sabah Gazetesi, 2020)

Haberin devamında Görsel-2'deki gibi bir fotoğraf görünmektedir ve aslında oldukça şık, güzel ve makyajlı haliyle Adriana Lima gözükmemektedir. Görselden anlaşılacağı üzere siyah beyaz ve renkli olmak üzere iki fotoğraf gözükmemektedir. Her iki fotoğrafında aynı mekânda çekilmiş olma ihtimali çok yüksek olmaktadır ve gerçekten bir gala gecesine hazırlanmış gibi bir görüntü oluşmaktadır. Ancak, fotoğrafın üstünde "Ne Yaptın Adriana?" şeklinde bir yazı görülmektedir. Burada ise aslında güzel fotoğraflar ile okuyucunun dikkatini çekmeye çalışılmakta ve şaşırtıcı söylemler ile okuyucuları merak içinde bırakma gayesi güdülmektedir. Fakat, genel olarak Görsel-2 incelendiğinde yine "makyajsız hali

hayal kırıklığı oldu...” yazılarak Görsel-1 de değinilen Basın Meslek İlkeleri’ndeki ve Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ndeki aynı maddelerin ihlal edildiği gözlemlenmektedir.

Barthes’ın göstergebilim anlayışına göre incelendiğinde Görsel-2’de de güzel bir kadın siyah-beyaz ve renkli fotoğraflarda iki görüntüsü yer almaktadır ve yine Görsel-1’deki gibi merak duygusu ateşlenerek güzel bir kadın görsel obje olarak kullanılmaktadır. Buna rağmen eleştirel sayılmayacak kadar sert bir üslupla bir “ne yaptın Adriana” ibaresi yer almaktadır. Bu da aslında düz anlam açısından şaşırtıcı bir olaydan bahsedildiğini göstermektedir. Ancak yan anlam bağlamında yine güzel bir kadının konulması da kadının aslında dikkat çekici bir öge olarak kullanıldığı ifade edilebilmektedir.

Görsel-3 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-3’de ise yine Görsel-2’deki fotoğraflarından biri kullanılarak Adriana Lima’nın özel hayatı ve ilişkileri ile ilgili yersiz bir yorum yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu yersiz yorum ise özel hayatın ihlali ilkesi yani Basın Meslek İlkeleri’nin 5. maddesi olan “kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz” (Basın Konseyi, 1988) ilkesinin yok sayıldığına bir gösterge olmaktadır.

Barthes’ın göstergebilim anlayışına göre Görsel-3 ise yine düz anlam bakımından özel hayatın gizliliğini ihlal eden bir yorumun bulunduğu söz edilebilmektedir. Ancak yan anlam bakımından ise yerici birtakım dil ve söz öğelerini içeren yoruma karşın güzelliği ön planda olan bir kadın görselinin kullanılması da aslında okunmaya devam edilmesi için yapılan bir hareket olduğu söylenebilmektedir.

Görsel-4 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-4’de de yine Adriana Lima’nın güzel bir fotoğrafı kullanılarak fotoğraftan bağımsız “Adriana Lima’nın sıfır makyaj halini hayranlarını hayal kırıklığına uğrattı.” yazılmıştır ve küçük düşürücü, hedef gösterici bir ima da bulunulmuştur. Bu da Basın Meslek ilkeleri’nin 4. maddesi olan “Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelerle yer verilemez.” (Basın Konseyi, 1988) ilkesi ve Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi’ndeki Kadın başlığı altında yer alan “Kadınlara karşı ayrımcılığa neden olacak, ruhsal ve bedensel açıdan kadını ötekileştirecek veya rencide edecek haberlere yer verilmemelidir” (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) ilkesi çiğnenerek etik dışı bir magazin haberi üretimine neden olmaktadır.

Mustafa Eren AKPINAR

Barthes'ın göstergebilim anlayışı bazından bakıldığında bu durum ise yan anlam bakımından güzel bir kadın olduğu ancak dil ve söz açısından bu güzelliği eleştirici, yerici söylemlerin üretildiği bir veri sunmaktadır. Bu veri ışığında da gösterge bilimsel olarak haber sitesinin dikkat çekici öge, her zaman tıklanabilecek bir içerik üretmek adına adımlar attığı ve bunu etik ilkeleri ihlal ederek yaptığı gözlemlenmektedir.

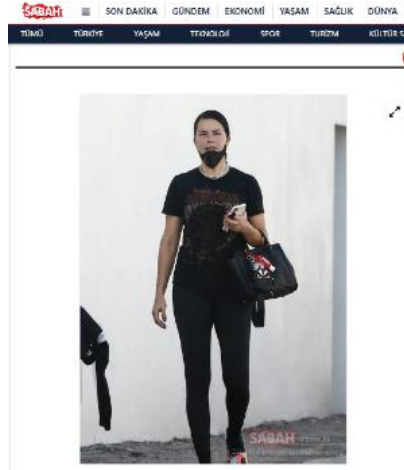
Görsel-5 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-5'te "Makyajsız hali ile olay olan Adriana Lima sosyal medyanın diline düştü." ibaresi bulunan fotoğrafta yine güzel bir fotoğrafı ile Adriana Lima bulunmaktadır ve hala haberin başlığında değinildiği gibi bir fotoğrafa yer verilmemekte, üstelik hala etik dışı söylemlerin üretilmesinin önüne geçildiği görünmemektedir. Aynı zamanda da görselin altındaki yazı Basın Meslek İlkeleri'nin 4. maddesi olan "küçük düşürücü, aşağılayıcı söylemler üretilemez" (Basın Konseyi, 1988) ilkesi ile çelişmektedir.

Barthes'ın dil ve söz açısından gösterge bilimsel bakış açısına göre incelenebilecek olan Görsel-5'te aslında haber sitesinin düz anlam bağlamında dil ve sözü kullanarak etik ilkeleri ihlal ettiği ve bunu da yan anlam bağlamında güzel bir kadın gösteren ile birlikte yapmaya çalıştığı gözlemlenerek incelenebilmektedir.

Görsel-6 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-6 ise haberin başlığında değinilen sıfır makyajlı Adriana Lima fotoğrafı olmaktadır. Ancak, görsele bakıldığı takdirde normal bir kadın görüntüsü oraya çıkmaktadır. Yani haberde değinildiği gibi korkutucu bir yan yoktur ve zaten her kadın istediği gibi makyajlı veya makyajsız olarak dolaşma hakkına sahip olmaktadır. Makyajsız birini hiçbir gazeteci eleştiremez veya küçük düşürücü söylemler üretmez. Bu tamamıyla kişilik hak ve özgürlüğü çerçevesinde bir durumdur ve etik ilkelere uyan bir gazeteci bu ya da bunun gibi herhangi bir konu hakkında haber üretimi yapamaz.

Gösterge bilimsel olarak ise gösteren ve gösterilenin belirli oranlarda benzerlik taşıdığı ve bu benzerlikten yola çıkılarak da dil ve söz ile gösteren ve gösterilenin yanı sıra düz anlam ve yan anlam bakımından da Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımına daha uygun bir duruş sergilendiğine ulaşılmaktadır. Ancak, göstergebilimsel olarak uyumlu verilerle yorumlanabilen bu görselin yine de gazetecilik etiği dışı bir içerik olduğunu söylemek gerekmektedir.

6.3.2. EN SON HABER SİTESİNİN MAKYajsız KADIN ÜNLÜLER HABERİ

En Son Haber adlı sitenin “Ünlülerin bakımsız halleri korkuttu” başlıklı haberinde hem Basın Meslek İlkeleri’ni (Basın Konseyi, 1988) hem de Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ndeki “kişileri küçük düşürücü yayın yapılamaz” ilkesi ile aynı bildirgenin kadın başlığı altında bulunan “kadınlara karşı ayrımcılığa neden olacak, ruhsal ve bedensel açıdan kadını ötekileştirecek veya rencide edecek haberlere yer verilmemelidir” (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) ilkesi ihlal edilmektedir. Bu nedenle de bu çalışmada etik ilkeler ile uyumsuzluklar Barthes'in göstergebilim anlayışı kapsamında incelenmektedir.

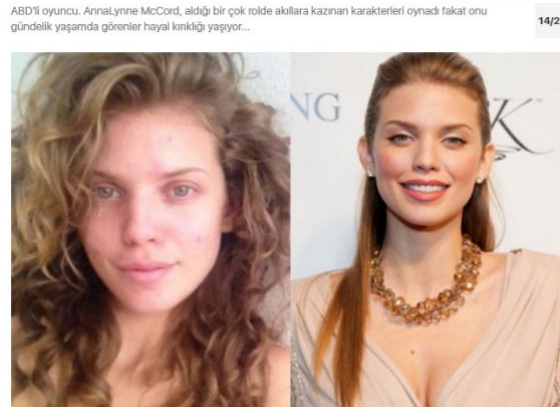
Görsel-7 (En Son Haber, 2020)

“ABD'li oyuncu ve eski manken Cameron Diaz, bakımsız hali korkuttu.” şeklinde ifade edilen yazı ile Görsel-7’de sunulan içerikte sağda makyajlı ve özel olarak hazırlandığı belli olan Cameron Diaz'ın fotoğrafı bulunmaktadır. Görselin solunda ise büyük ihtimalle habersiz çekilen ve makyajsız haliyle yakalanan aynı kişi görünmektedir. Ancak bu iki karşılaştırmada hem Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ndeki kadın başlıklı maddeyi (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) hem de belirli noktalarda Basın Meslek İlkeleri’nin 4. maddesindeki “eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren ifadeler yer verilemez” (Basın Konseyi, 1988) ilkeleri ihlal edilmiştir.

Barthes'in gösterge bilimsel yaklaşımına göre ise Görsel-7 gösteren ve gösterilenin bir arada verilmektedir ve bunun üzerinden bir karşılaştırma yapılmaktadır. Sağ görselde bakımlı olduğu gözükken kadının sol görselde bakımsız haline yer verilerek de bakımlı ve bakımsız kadın göstergelerin bir arada verildiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda da gösterge bilimsel olarak doğru kabul edilebilecek olan bu görselin gazetecilik bakımından etik ihlal olduğu yadsınmamaktadır.

Görsel-8 (En Son Haber, 2020)

Mustafa Eren AKPINAR

“ABD’li oyuncu. AnnaLynne McCord, aldığı bir çok rolde akıllara kazınan karakterleri oynadı fakat onu gündelik yaşamda görenler hayal kırıklığı yaşıyor.” şeklinde bir cümlemin geçtiği Görsel-8’de yine Görsel-7’de olduğu gibi belli ki özel bir etkinlik için hazırlanmış olan AnnaLynne McCord’un makyajlı bir hali varken sol tarafta ise makyajsız doğal hali bulunmaktadır ve görsellerin üzerinde yazan yazı aslında Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirisi’ndeki kadın başlığı altındaki ilkelerin aleni olarak ihlalidir.

Gösterge bilimsel olarak bakımlı ve bakımsız kadın göstergeleri verilen bu görselde gazetecilik etiği ihlal edilmekte ama yine de gösterge bilimsel bir karşılaştırma sunabilmektedir.

Görsel-9 (En Son Haber, 2020)

Görsel-9’da “İngiliz süper model Kate Moss, makyajsız hali görenleri şok etti, ünlü modelin alkol bağımlısı olduğunu bilmeyen yok.” şeklinde bir ifade ile sunulan görsel de Basın Meslek İlkeleri’nin 13 maddesindeki “gazeteci ayrımcılığı özendirici yayın yapamaz” (Basın Konseyi, 1988) ilkesinin ihlalidir ve etik dışı bir habercilik yöntemidir.

Gösterge bilimsel olarak incelendiğinde düz anlam bağlamında kişinin alkol bağımlısı olduğunu belirtebilecek herhangi bir gösterenin olmadığı ancak yan anlam kapsamında dil ve söz bakımından böyle bir bağımlılığının olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle de gösteren ve sözün birbiri ile uyumlu olmadığı ifade edilebilmektedir.

Görsel-10 (En Son Haber, 2020)

Görsel-10’da haber daha da çirkin bir hal alarak “Pamela Anderson, yaptırdığı botoksların etkisi ile çok bakımsız ve çirkin görünüyor.” denilerek etik ilkelerin birçoğunun ihlal edildiği özellikle Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi’nin kadın başlığı altındaki ilkelerini ihlal edici bir tutum sergilenerek bireyin kişilik haklarına saldırı yapılmış, kınanmış, aşağılanmış ve bu durum hiçbir etik kural ile örtüşmemektedir.

Gösterge bilimsel açıdan da yine bir gösteren ve söz açısından uyumsuzluğun olduğu gözlemlenmektedir. Çünkü, görsel incelenirken düz anlam bağlamında botoks yaptırdığına dair kesin

verilere ulaşılamamakta ve bu durumda gösterge bilimsel açıdan bir uyumsuzluğun meydana çıkmasına neden olmaktadır.

Görsel-11 (En Son Haber, 2020)

Görsel-11’de aleni olarak “çirkin” ithamında bulunulması içerikte adı geçen hem de görselde güzükün kişinin haklarına direkt bir saldırıdır ve gazeteci hiçbir haberinde hiç kimseye bir saldırı yapmamalıdır. Bu aleni olarak etik ilkelerin hepsine ters düşen ve hiçbir geçerli açıklaması olmayan bir ihlaldir.

Gösterge bilimsel olarak ise dil ve söz olarak sert bir ifadeye yer verildiği ama gösteren ve gösterilen bakımından göreceli olan “çirkin” ithamının direkt bir karşılığının bulunmadığı gözlemlenmektedir.

7. SONUÇ

“Türk Magazin Basınında Etik Sorunlar” başlıklı bu çalışmada Türk magazin basınının yaptığı ihlaller üzerinde literatür taraması ve ardından da gösterge bilimsel analiz ile durulmuştur ve araştırmanın sonucunda örneklem dahilinde seçilen iki haber dahilinde magazin gazeteciliğinin, magazin basınının özellikle kadınlarla ilgili olan etik ilkelere uymadığı tespit edilmiştir. İncelenen gazetelerin okunma, tıklanma gibi bazı talepleri doğrultusunda etik kuralları hiçe saydığı sadece okunmak ya da daha fazla tıklanma için spekülasyon başlıklar kullandığı, kadınları aşağılayıcı, kırıcı, özel hayatın gizliliği gibi ilkelerin çok fazla ihlal edildiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda da Barthes’ın düz anlam ve yan anlam anlayışına göre haberlerin içeriksel ve görsel bağlamda her zaman uyumlu veriler sunmadığı aksine genellikle uyumsuz veriler sunduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ayrıca incelenen gazetelerin, gazeteciliğin etik kurallarını uygulaması gereken birincil kademelerden biri olan basının farklı hedefler, amaçlar doğrultusunda etik ilkeleri görmezden geldiği, daha çok dikkat çekmek adına birilerini aşağılamayı, kırmayı veya etik kodları yok saymaya hazır olduğu görülmektedir. Aynı zamanda da örneklem dahilinde incelenen magazin medyasının etik konusunda yeterli ağırlığa sahip olmadığı incelenen gazetelerdeki günümüz magazin basınının paparazzilik dışında, özel hayatı ihlal etmek dışında aktif bir görevinin olmadığı ve olması gereken gazeteciliğin magazin basınında gözlemlenmediği tespit edilmiştir.

Bu tespitlerin ışığında magazin basınının etik ilkelere daha çok uyması gerekliliği, etik ilkelerin daha yaptırım gücü yüksek olan ilkeler olması gerektiği sonuçlarına erişilerek magazin basınının etik ilkeler konusunda yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu kapsamda da gerek Basın Konseyi gerek Türkiye Gazeteciler Cemiyeti gerekse de gazetecinin çalıştığı kurumların etik ilkeler konusunda daha dikkatli kurallar koyması, daha kapsayıcı ilkeleri benimsemesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle de bu kurumların bir arada istişare etmesi gerektiği ve bunu arabulucu bir yöntem ile yapmaları gerektiği öneri olarak sunulabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M. E. (2021). Televizyon ve İnternet Haberciliğinin Karşılaştırmalı Analizi. *Medya ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 61- 70.
- Arberkli, Selma, B. (2011). Feminist Kuram Çerçevesinde Magazin Dergilerinde Kadının Sunumu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Aydoğdu, A. G., ve İlhan, E. (2018). Etik Kavramı Çerçevesinde İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Magazin Medyasına Yaklaşımı. *Electronic Turkish Studies*, 13(18), 683-703.
- Basın Konseyi. (1988). Basın Meslek İlkeleri. İstanbul. Aralık 17, 2020 tarihinde <https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/> adresinden alındı
- Çakır, C., Gazi, M. A., Çakı, G., ve Gülada, O. (2020). Likbez Kampanyası Dönemindeki Propaganda Posterleri Üzerine Gösterebilimsel Bir İnceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(4), 663-692.
- Çelikoğlu, Nalan; (2008), 'Mahremiyet' Kişiyeye Ait Özel Alanlar Tartışması, İskenderiye Yayınları, İstanbul.
- Çetinkaya, A. (2020). MAGAZİN HABERCİLİĞİNİN YENİ PLATFORMU: INSTAGRAM. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1)
- Demirci, A. (2014). Literatür Taraması. Y. Arı, ve İ. Kaya (Dü) içinde, *Coğrafya Araştırma Yöntemleri* (s. 73-107). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Duran, Oktay. (1998). Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayi. İstanbul: Cem Ofset.
- Durna, T., Binark, M., ve Bayraktutan, G. (Dü). (2019). İletişim Hakkı ve Yeni Medya Tehditleri ve Olanaklar. Ankara: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı.
- En Son Haber. (2020). En Son Haber. Aralık 16, 2020 tarihinde Ünlülerin Bakımsız Halleri Korkuttu: <https://www.ensonhaber.com/galeri/unlulerin-bakimsiz-halleri-korkuttu> adresinden alındı
- Gülsünler, M. E. (2010). İletişim Etiği ve Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Etik Kurallarına Bakışı. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(2), 158-173.
- Korkmaz, İ. (2013). Facebook ve Mahremiyet: Görmek ve Gözetle(n)mek. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 107- 122.
- Küçükşen, K. (2020). Covid-19 Günlerinde "Ev Halleri"nin Karikatürlere Yansıması Gösterebilimsel Bir Analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 38-57.
- Sabah Gazetesi. (2020, Aralık 16). Sabah Gazetesi. Aralık 16, 2020 tarihinde Eski Victoria's Secret Modeli Adriana Lima'yı Hiç Böyle Görmediniz. Adriana Lima Makyajsız Hali ile Hayal Kırıklığı Oldu!: <https://www.sabah.com.tr/galeri/magazin/eski-victorias-secret-modeli-adriana-limayi-hic-boyle-gormediniz-adriana-lima-makyajsiz-hali-ile-hayal-kirikligi-oldu> adresinden alındı
- Taş, O. (2012). Gazetecilik Etiğinin Mesleki Sınırları: Profesyonellik, Piyasa ve Sorumluluk. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tokgöz, O. (1981). Temel Gazetecilik. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük (5. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (2019, Nisan 17). Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. Ocak 17, 2021 tarihinde Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi: <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html> adresinden alındı
- Yengin, D. (2017). İletişim Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri ve Uygulamaları. İstanbul: Der Yayınları.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo - Tarihsel Gelişimi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58(1), 181- 213.